LADISLAV MUŠKA

ŽENA...

JE TVÉ JMÉNO

LADISLAV MUŠKA

ŽENA...
JE TVÉ JMÉNO

2014

ZÁR

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být přenášena nebo reprodukována bez předchozího písemného souhlasu držitele práv.

Ladislav Muška

ŽENA... JE TVÉ JMÉNO

Sazba a obálka: Dušan Žárský
V elektronické podobě první vydání
Vydal Dušan Žárský – ŽÁR, www.zar.cz
v roce 2015

ISBN: 978-80-86725-48-2

MOJE MILÉ GÉTÉ

Blíží se mé pětadevadesáté narozeniny a pořád ještě vystoupím na skalku nad údolím, aniž bych se zadýchala. K tomu, abych vyšla k besídce, odkud přehlédnu celé své maličké království, potřebuji leč slabou hůlku.

Přežívám vás, můj drahý, o šedesátý sedmý rok. Kdybyste věděl, co stálo úsilí pouze zůstat naživu. Zejména poté, co jste se navždy vzdálil zde na zemi. Ovšemže jsem myslila na smrt a její rozličné způsoby. Vy, přítomný jinak než tělesně, jste mi dal sílu takové myšlenky překonat.

Tady nahoře, na nevysokém skalním stupni jsem ráda vyšívala. Paměť srdce smazává zlé dojmy a droboučké příhodě dává malířský opar. A náš rozum? Vysmívá se, někdy nad srdcem vítězí a tehdy nás studí nesnesitelný chlad. Šťastni, kdo dosáhnou smíru sami se sebou. To vše jsem vložila do svých výšivek.

„Pošetilá, představuje si, že nezemřel a píše MU," říkali o mně někteří hosté.

V duchu jsem se tím bavila. Protože sedávala jsem tu na lavičce i nad výpočty, kolik se mi urodí ječmene a zda bude výhodnější prodat jej do libochovického nebo trnovanského pivovaru. Nebo jsem počítala, zdali mé panstvíčko uživí ještě jednu rodinu podruhů, protože kdo v tomhle kraji nemá pole, nemá chléb.

Někteří plakali z vděčnosti, jiní jen tupě zírali. Našli se i takoví, kdo zlým zákoutím myšlení uvažovali: „Naše baronka koná dobro, jaképak černé činy tím chce zastřít?

Snad právě ona nebyla skutečnou příčinou JEHO smrti?“ To obviňování jsem jim nemohla mít za zlé, vždyť prostřednictvím těch slov jste ožíval i vy.

Ovšemže všelijakých poselství jsem vám za ta léta adresovala v duchu tisíce. Většina z nich byly pouze otázky, zda si počínám správně. Nevím, dožiji-li se ještě dalšího roku a nechci déle odkládat, co stejně jednou musím. Sečíst úrodu vzešlou z půdy vámi zorané, vámi oseté. Vypovědět v úplnosti svůj život s vámi, protože s vámi jsem žila, i když sám jste už nežil.

S mým dosud čilým tělem sem přichází i má pokulhávající paměť. Té nepomůže žádná hůlka. Dnes jsem se ptala správce, jestli máme zasázeno dost brambor, jestli dobře odkvetly jabloně a zdali se rodí selata. Hleděl shovívavě a já, když mne upamatoval, že se ptám již po třetí, smála jsem se sama sobě. Zato na dobu před devadesáti lety si vzpomínám velice dobře.

Stalo se to v Teplicích 10. srpna 1810. Šly jsme od Poštovního dvora, kde si matka najímala pokoje. Chudák maminka, bylo jí třiadvacet let a už měla tři dcery. Mně bylo šest a byla jsem nejmladší. Na mou letoru jsme se pohybovaly hrozně pomalu, já bych byla běžela a skotačila. Matka a obě starší sestry mě ustavičně káraly: „To nesmíš, tohle nesmíš, tady jsme v lázních a musíme se podle toho chovat!“ Tak jsme kráčely po kolonádě k parku a já jsem přeháněla vážnost, dělala jsem důstojné opičky a dostala vyhubováno znova. Potkávaly jsme plno krásně oblečených lidí, někteří nás zdravili, jiné jsme zdravily my. Vy jste se uklonil mé matce a na nás jste se usmál.

„Ulrika, naše nejmladší," představila mě maminka. „Ulriko, važ si dnešního dne. To je pan von Goethe, který píše Fausta."

„Gété, gété," poskakovala jsem a vykřikovala. „Doma se o ničem jiném nehovoří než o nějakém gété. A ono to gété je pán. A starý."

Matka sepjala dlaně a obrátila oči v sloup nad strašlivě rozjíveným potomkem, jak jsem se musela jevit. Vy jste se upřímně bavil.

„Roztomilé dítě," pravil jste. „Rozkošné. A jaký má hezký kamínek na řetízku."

„Hahá," řádila jsem. „U nás to sbíráme na poli."

To už bylo na maminku moc, pokynula sestrám, ty mě odtáhly stranou a dostala jsem herdu do zad. Z povzdálí jsem slyšela, jak jste si postěžoval mamince, že s tím Beethovenem už vůbec není řeč. Pádí kolem člověka shrbený, zamračený, rozhazuje rukama.

„A má límeček nakřivo," obvinil jste ho, jako by to bylo nejhorší možné provinění. Varoval jste před jakýmsi Arturem Schopenhauerem. Jeho matka prý má ve Výmaru salon, kde se scházejí příjemní lidé.

„Ale on je nepřítel žen…!"

To vy jste nebyl, prokázal jste to hned po setkání s námi, vlastně ještě během něj. Vzdálil jste se, samozřejmě s omluvou, na formu jste si potrpěl, to jsem dovedla ocenit už tenkrát. Alejí vám s nadšenými výkřiky běžela vstříc krásná dáma v šatech samý volán. Matka se zastavila se známými paními a všecky s ustrnutím sledovaly, jak se ta kráska

strojenými pohyby, které připomínaly vlání ve větru, do vás zavěsila. Zaslechla jsem její jméno, Bettina Brentanová. Šli jste spolu ke Zlaté lodi, kde jste bydlel.

„Ona k němu chodí na pokoj!“ děsily se maminčiny přítelkyně. Tehdy jsem ještě nevěděla, oč jde. Nechápala jsem, co je na tom strašného, když jde dáma na pokoj s pánem, který píše Fausta. Nebyla to ničí indiskrece, co způsobilo, že se po čase dostala na světlo vaše vzájemná korespondence. Brentanová sama dala otisknout svůj dopis vám. Tykala vám a mě to uráželo. Napsala vám: Život je krásný jen tehdy, když jsem s tebou. Poskytla novinám i vaši odpověď, i když na ni nevrhala bůhvíjak příznivé světlo. Napsal jste jí: Vlastně ti nikdo nemůže nic dát, protože si sama buď všechno vytvoříš nebo vezmeš.

Tím, jak nelítostně jste ji vystihl, podal jste důkaz – alespoň pro mne – že ve vašem vztahu hrála hlavní roli vášeň, nikoli láska. Porozuměla jsem tomu mnohem později než tehdy v lázeňském parku. Pak jsem si také spočítala, že v době téhle teplické příhody bylo spisovatelce Brentanové dvaadvacet a vám jednašedesát let. Doposud jste byl ženat s Kristinou Vulpiusovou, s kterou jste nejprve žil, ovšem v té době byla již čtyři roky vaší manželkou. Vzorem mravnosti jste tedy, můj milý, nebyl.

Toto mé první setkání s vámi bylo nadlouho i posledním. Teplice měly vynikající pověst jako lázně i středisko společenského života. Pořádaly se tu stejně skvělé koncerty jako v Karlových Varech a Mariánských Lázních, navíc se tu konala divadelní představení a dokonce se hrála

opera. Mně by byly Teplice úplně stačily. Jenže pro naši společenskou vrstvu patřilo k bontonu prostřídat sezony v několika lázních.

A tak jsme se míjeli. Zatímco jsem byla s matkou a sestrami v Karlových Varech, vy jste byl právě v Teplicích. Přeslabikovala jsem si to v Lázeňských listech. Co přijelo státníků, šlechty, příslušníků královských rodin. Že mezi hosty pobýval i váš výmarský vévoda Karel August, u kterého jste byl prvním ministrem; byl prý vášnivý lovec a kuřák dýmky. Ale mne zajímalo hlavně, že jste tam vy. Jestli jste už dopsal Fausta a jestli k vám Bettina Brentanová ještě chodí na pokoj.

Jinak že by pro mě byly lázeňské sezony nějaká zábava, to zrovna ne. Kolikrát jsem vyprskla, když jsem musela předstírat, že piju tu ohavnou vodu s vážným zaujetím jako ostatní. Byla jsem kárána na každém kroku. Ale čas od podzimu do jara doma na zámku v Třebívlicích? Ó jé! Zase jsem se dostala do spárů nesnesitelné vychovatelky a domácí učitelky zároveň. V duchu slyším maminčin hlas:

„Mademoseille, povoluji vám větší přísnost. Ulrika se letos v lázních chovala příšerně."

Někdy jsem na protest trucovala. Ale učenlivá jsem byla, to ano. Za rok, když jsme s matkou a sestrami opět byly v Teplicích a vy jste odjel do Karlových Varů, mohla jsem si přečíst, co jste tu napsal před několika dny:

Jaro je zde nekonečně krásné, zvláště nyní v parku a na všech cestách kvetou kaštany co nejdokonaleji. Louky jsou svěží, dokonce kvetou. Člověk nemůže zahlédnout nic bohatšího a více utěšujícího…

Tak proč jste odjel jinam? rebelovala jsem proti vám. Vy, moje milé gété, usvědčovala jsem vás, si myslím vůbec nerozumíte. Nebo je v tom zase nějaký pokoj, kam za vámi chodí jiná Bettina? Teď už by to nemuselo tolik pohoršovat, ovdověl jste. Možná jste i někdy pracoval na tom svém Faustu.

Doma jsem se ráda toulala kolem hospodářství. Jednou se mi podařilo zahlédnout v konírně, jak vzepjatý hřebec s divokýma očima za šíleného ržání bije kobylku.

„Proboha, slečno baronko," odváděli mne odtamtud, zatímco kdosi ovazoval hřebci kopyta. „Kdyby se to dozvěděla vaše maminka…!"

Dospěla jsem. Dospěla jsem i do věku, kdy se čte a setkala jsem se s vámi jako s básníkem. Utrpení mladého Werthera jste prý napsal, když vám bylo pětadvacet let. Říkalo se, že Napoleon si tuhle knížku oblíbil tak, že si ji vzal s sebou i při tažení do Egypta. Nejsem Napoleon, mračila jsem se nad knihou. Celý ten slavný Werther ve mně vzbudil ironický odstup vůči vám. Tohle, že jste stvořil? promlouvala jsem k vám v duchu. Tohle že psalo to moje gété, které si dává načas s Faustem? Co vás to napadlo, prosím vás, román v dopisech. Ale jakých! Werther pořád píše nějakému Vilémovi o něčem jiném než by měl. Ani jednou neprozradí, že mu jde o to, aby ta Lotka k němu přišla na pokoj.

Umínila jsem si, že vám to pěkně povím, až se s vámi setkám tváří v tvář. Ale když se to stalo, zapomněla jsem. Došlo k tomu v Mariánských Lázních, když jsme s mamin-

kou a sestrami navštívily tu samou sezonu co vy. Nikoli já vás, vy jste si mne vylovil z davu na kolonádě, z toho průvodu slavnostně se tvářících ryb.

„Ale to je přece baronka s pyropy nasbíranými na poli!“ zvolal jste s pohledem na mé náušnice.

Trochu mne to popudilo. Vy sám jste se nezměnil, zato já už jsem dávno nebyla to nezpůsobné kůzle, o kterém jste řekl, roztomilé, rozkošné dítě. Copak to nevidí, to moje gété?

„Já jsem taky sebraná na poli?“ zamračila jsem se a dělala uraženou. „Co to vůbec je? Ten pyrop.“

„Ale Ulriko!“ napomínala mě maminka.

„Omlouvám se, paní baronko,“ uklonil jste se matce. „Omlouvám se i slečně, v právu je samozřejmě ona.“

Otočil jste směr promenády a vykročil po mém boku. Maminka se sestrami nás následovaly. Jako když mi nesou vlečku, napadlo mě. Vyprávěl jste mi – ale nikoli poučovacím tónem, znělo to docela i rozverně – že pyrop je křemičitan hořčíku a hliníku. Raději prý asi uslyším, že tomu rudému kamínku náleží jméno český granát. Je to jeden z nejhezčích polodrahokamů, zejména po výbrusu, kdy faseta získá nenapodobitelný lesk. Ovšem, přečetla jsem si o vás, že jste proslulý mineralog. Jen jsem si nebyla jista, že říkáte, co chci slyšet. Když jste se mne ptal, zdali mne to zajímá, neodpustila jsem si poznamenat s vyšpulenými rty: „ Ó velmi!“

Ach, vy moje gété, tehdy jste ukázal, čeho jste schopen, když o něco usilujete. Přeslechl jste, co vám nelichotí a vybral si, co se vám hodí.

„Vskutku?“ přehrál jste mě, jak jste se zaradoval. „Pak vás zvu na návštěvu u přítele Metternicha v Kynžvartě. Má na svém letním sídle opravdu pozoruhodnou sbírku nerostů. Paní baronka jistě dovolí, zejména když ji zvu také.“

Chtěla jsem namítnout, že kancléře Metternicha jsem zahlédla v Teplicích několikrát a je to upjatý morous s pichlavýma očima, ke kterému prý chodí na pokoj vévodkyně Zaháňská, ale to tedy opravdu nevím proč. Jenže maminka propadla svým mnohomluvným zmatkům.

„To jistě, pane von Goethe, jak bych vám mohla odepřít.“ Zrudla, chytala se za klobouk. „Jenže my se na zítřek chystáme přesídlit do Karlových Var…“

Tehdy jsme si poprvé pohlédli do očí. Jestliže přeskočila jiskra, znamenala srozumění leč ve věci výletu. V ničem jiném. Alespoň z mé strany. A vy? Vy jste se uměl ovládat.

„Ovšem, milostivá paní baronko,“ uklonil jste se tak, že jste dával matce za pravdu; ten pocit musela mít, zatímco já jsem se v duchu smála. „Bude mi potěšením nabídnout vám svůj kočár…“

Maminku z rozčilení přepadly tak silné bolesti hlavy, že musela zůstat v pokoji se zatemněnými okny. Slušnost ovšem nedovolovala, aby tak mladá dívka, jakou jsem tehdy byla, cestovala s cizím mužem bez doprovodu gardedámy. Matka určila místo sebe mou nejstarší sestru Amalii. Ráda jedla, na špatných cestách jí bylo nevolno, při zastávkách zůstávala v kočáře a dřímala. Vás, zdálo se, nemohlo zdolat nic, byl jste čilý jak mladík a ve veselé náladě.

Dal jste zastavit v Lokti. Oběd nám podali na kryté terase za hotelem Bílý kůň. Byl odtud kouzelný výhled na záhyb

řeky Ohře mezi romantickými skalami. Nejenže jste sršel vtipem. Ukázal jste se jako pěkná potvůrka, vy, kníže básníků. Přednášel jste mi vlastní variace na Schillerovy balady. Improvizoval jste dost odvážně. Sice jsem obdivovala, že to dokážete takhle spatra, ale trošku mě to pohoršovalo.

„Vždyť to byl váš přítel," vytkla jsem vám.

„Ano," naoko jste souhlasil. „Měl bych mu odpustit všechny nedostatky jeho poezie. Vždyť neznal vás."

„Kdybyste se radši díval na řeku," odvrátila jsem se před vaším rozzářeným pohledem.

„No ovšem, proti potůčku pod třebívlickým zámkem je to veletok," dráždil jste mne.

„Máme i rybník!" odsekla jsem.

„Až navštívíte Výmar, uvidíte jezero a na něm labutě!"

„Já vím," zaútočila jsem. „Jmenují se Minne Herzlib a Marianne Willemar!"

„Ale, ale," bavil jste se. „Jakpak to, že ví o mých někdejších láskách? Zdá se, že maličká není tak nevinná, jak se zdá."

„Neonikal mi, on jedno gété," vyhradila jsem si. „Nejsem maličká, jsem úplná žena."

„To jsem si všimlo," smál jste se. „Jste nádherná jak orosené poupě růže. Škoda, že nejste herečka."

„Proč?"

„Neřekli vám," naklonil jste se ke mně, „že žádná herečka se nedostane do dvorního divadla ve Výmaru, dokud nesloží zkoušku v mé ložnici?"

„Styďte se!" řekla jsem. „Kdy budete mluvit vážně…?"

Škádlil jste mne a mě to zlobilo. Až mnohem později jsem pochopila, že jste si mne modeloval. Utvářel jste si mě pro sebe.

Dojedli jsme a na tu chvíli čekalo mnoho lidí. Loketský továrník Haidinger si od vás dal schválit nové vzory na porcelán, protože jste byl známý nejen jako malíř, ale i jako rozhodčí vkusu. Netušila jsem, jak proslulý jste i jako přírodovědec. Kdosi za vámi přišel se vzácně se vyskytujícími rostlinami a vy jste je pojmenovával, německy i latinsky. Jakýsi básník v kněžské sutaně se přišel přezdvořile zeptat, jak pokračuje práce na Faustu. Radil jste úředníkům královského města Lokte, jak zřídit školy a já jsem se přesvědčovala, jak všestranný jste vědec. Pochybuji, že jste se chtěl předvádět, dělat na mne dojem. Ani jste nemusel. Imponoval jste mi tím, že jste byl sám sebou. A tolik mladistvý a živý. Kdo by se vám odvážil připomenout vašich více než sedmdesát let?

Kdekdo vás ctil. A co jste měl známých! Nejen mezi šlechtou, vědci a umělci. Když jsme přijeli do Kynžvartu, seběhli se zahradníci, komorné a kuchaři, veškerý služebný lid ze zámku a okolí, aby vás pozdravil a uvítal. Doslova vás zbožňovali.

Dozvěděla jsem se podivuhodnou historku. Před několika lety jste rád navštěvoval chebského kata Karla Husa, s uznáním jste se vyslovoval o jeho sbírce nerostů, mincí, zbraní a kuriozit. Hus neměl rád své katovské povolání a navíc stárnul. Byl jste to právě vy, kdo mu dopomohl k postavení kustoda na Metternichově letním sídle. Hus

tam přemístil svou sbírku a staral se o uspořádání více méně se povalujících sbírkových předmětů knížete.

Jednoho rána našli skříně vypáčené. Zmizelo všechno, co mělo nějakou cenu, zejména zlato. Z loupeže byl obviněn bývalý kat, uvěznili ho a vyslýchali. Hus se pro to velice trápil. Vy, moje milé gété, jste svou geniální dedukcí vypátral skutečného pachatele, výpomocného písaře.

I na mě úžasně působilo fluidum, které jste vyzařoval. Jistěže jsem si přála, abych se vám líbila. Pochybovala jsem sice, zdali smím být zařazena do přísného řádu krásy, podle něhož jste prý Výmar přetvářel na německé Atény. Nebyla jsem příliš vzdělaná. Zato vnímavá jsem byla, to ano. Ovšemže k vám přijdu na pokoj, souhlasila jsem v duchu, aniž jsem se musela rozhodovat. Byla jsem zvědava leč na to, jestli mě budete bít do zad jako hřebec tluče kobylku. Ale ne, přesvědčovala jsem sama sebe. Moje milé gété je jemné, jistě si vezme rukavičky…

Kancléř kníže Metternich se nám věnoval sotva zpola. Byla u něho na návštěvě půvabná Kateřina Bagrationová, jeho milenka a matka jeho dcery. Nebylo to nic neobvyklého, šlechta si v těchto věcech neukládala žádné skrupule. Co jsem později – ne už tak hloupoučká – prohlédla takových avantýr. Zejména lázeňské sezony k nim poskytovaly příležitost.

Má sestra Amalie se ukázala jako málo dbalá povinností gardedámy. A zámek Kynžvart? Tajemná bludiště schodišť, chodeb a dveří; jestliže si to nepřáli, nikdo nemohl vyrušit ty, kdo toužili po samotě ve dvou. Nebo rafinovaná

zákoutí francouzského parku na zámku Krásný Dvůr, lesní paloučky v okolí Karlových Var! Věděl jste si rady, och, jak dobře jste si věděl rady i v Teplicích!

City, jemné nuance v nich, je těžké vylíčit. Diplomat a spisovatel Varnhagen von Ense napsal: Líbezná slečna Ulrika projevovala Goethovi vášnivou náklonnost. Prý o tom vypovídají Goethovy básnické sbírky Trilogie vášně a Elegie z Mariánských Lázní. Usvědčuje vás, že svou vrcholnou poezií jste se přiznal a podal důkaz. Bylo to vaše právo. Já jsem to nepotvrdila ani nevyvrátila. Nikdy jsem neřekla ani slovo o tom, jestli jsem byla vaší milenkou či nikoli. Nepřipustila jsem takové úvahy.

Měla jsem ráda procházky s vámi. V dlani vám ožíval každý list, stéblo, kvítek, se zápalem jste dovedl vyprávět o nepatrném kamínku. Cítila jsem, že dozrávám pod dotykem vaší osobností. A uvědomila jsem si, že část obdivu, který jste sklízel, kdekoli jsme se spolu objevili, padá nejen na mě, ale dokonce i na mou matku a sestry, které nám tvořily nezbytnou suitu. Cítila jsem se jakoby ozářena vámi, váš jas na mě ulpíval i v hodinách vaší nepřítomnosti. Ovšem vy jste chtěl být se mnou co nejvíc, rozdychtěně jste očekával pod teplickými kaštany a někdy i před Poštovním dvorem, až vyjdeme. Tam, při lázeňské promenádě jste mne opravdu překvapil, protože já jsem nedomýšlela tak daleko.

„Milujete mě, Ulriko, jako já vás?“ Pohlédl jste na mne uhrančivýma očima zpod hustého obočí.

Nevím, zdali jsem vás milovala. Jestli jsem vás vůbec někdy milovala, ač se to domnívají mnozí a dodnes se